

Kultur- og likestillingsdepartementet
postmottak@kud.dep.no

Oslo, 10.06.26

Høring – NRK plakaten

Kunstnernettverket samler 19 landsomfattende organisasjoner som representerer skapende og utøvende kunstnere i Norge. Samlet har disse forbundene om lag 30 000 medlemmer. Nettverket arbeider med kunstnerpolitikk, med særlig vekt på kunstneres inntektsforhold, sosiale rettigheter, stipend, vederlag og opphavsrett.

Innledning

Kunstnernettverket vil takke for muligheten til å delta i høring av NRK-plakaten. Overordnet vil kunstnernettverket understreke at NRK har en særegen mulighet og et særlig ansvar for å utvikle kunst- og kulturinnhold med fokus på kvalitet og mangfold til et bredt publikum, uten å måtte underlegge seg kommersielle krav. Derfor mener vi at det er avgjørende at NRK opprettholdes og utvikles, som formidler og produsent av kunst- og kulturinnhold.

I 2021-rapporten om NRKs bidrag til mediemangfoldet fremhevet Medietilsynet følgende:

Et stort globalt tilbud gjør tilgangen til norsk kulturjournalistikk, kulturdebatt og den undersøkende kulturjournalistikken enda viktigere. NRKs arbeid med å synliggjøre kulturinnholdet er derfor en stadig viktig del av oppdraget, og NRK bør styrke arbeidet med å synliggjøre kulturinnholdet på alle sine plattformer fremover.

Videre anbefalte de at *“NRK bør styrke synliggjøring av kulturinnholdet på alle sine plattformer, ettersom dette er en type innhold som de kommersielle aktørene formidler mindre av.”*

I april 2022 hadde Kunstnernettverket et møte med Medietilsynet der vi oppfordret dem til å snakke mer med kunst- og kulturfeltet, og også åpne opp for innspill i forbindelse med sitt årlige tilsyn av NRK. Vi mente at en vurdering av om NRK oppfyller sitt oppdrag på dette området ikke alene kan gjøres ut fra NRKs egen årsrapport. Dette har dessverre ikke blitt tatt til følge.

Vi stiller oss derfor undrende til utsagnet i 5.4 i årets rapport (s. 73, andre avsnitt):

I sitt tilsynsarbeid har Medietilsynet de siste årene lagt særlig vekt på hvordan NRK ivaretar det brede kulturoppdraget. Begrunnelsen er at NRK er en sentral kultur- og språkpolitisk aktør, at kulturdeknin-gen i norske medier er preget av markedssvikt, og at kulturformidling har verdi både for publikum og aktører på kulturfeltet. I siste allmennkringkastingstilsyn i 2024 konkluderte Medietilsynet med at NRK hadde et bredt og variert kulturtilbud rettet mot ulike publikumsgrupper, og at kravene i vedtektene ble oppfylt.

Vi kommer i det følgende med konkrete forslag til endringer og innspill som knytter seg til enkelte punkter av NRK-plakaten som kan bidra til å forplikte NRK til å ivareta sitt ansvar for samfunnets kulturelle behov, noe som også er nedfelt som et av tre hovedområder i NRK-plakatens første punkt.

“§ 12 NRK skal ha som formål å oppfylle demokratiske, sosiale og kulturelle behov i samfunnet.”

Vi er påholdne med å foreslå detaljstyring av NRKs redaksjonelle innhold, men mener det kan være hensiktsmessig med noen endringer for å sikre at NRK etterlever kravene og intensjonene som allerede er nedfelt i plakaten.

§17 Om formidling av norsk kultur og norske kunstuttrykk, samt innholdets karakter

Det er særdeles viktig at NRK formidler og dekker bredden av kunst og kulturuttrykk. Innholdet og dets karakter bør være variert og dekke både innhold av redaksjonell karakter, så vel som formidling av kunst og kulturuttrykk på egne premisser. NRK har etter vår mening ikke bare et særskilt ansvar, men også en unik posisjon for å gi tilgang til kunnskap om alle kunstarter.

Nåværende formulering: §17

§ 17 NRK skal formidle norsk kultur og en bred variasjon av norske kunstuttrykk fra mange ulike kunstnere, uavhengige miljøer og kulturinstitusjoner. NRK skal formidle norsk musikk, film og drama og stimulere norske produksjonsmiljøer.

Forslag til ny formulering §17:

§ 17 NRK skal formidle norsk kultur og en bred variasjon av norske kunstuttrykk fra mange ulike kunstnere, uavhengige miljøer og kulturinstitusjoner, og bidra til representasjon av ulike kulturelle bakgrunner og erfaringer i det norske samfunnet.

NRK skal tilstrebe bredde og variasjon i formidlingen av kunst og kultur, slik at publikum får oppleve kunst både gjennom journalistisk dekning og gjennom formidling av verk på kunstens egne premisser.

NRK skal formidle norsk musikk, film, drama, litteratur, scenekunst og visuell kunst, og stimulere norske produksjonsmiljøer og skapende virksomheter.

§42 Om NRKs kulturtilbud

Vi ser en tendens til at kulturinnhold plasseres i nisjer og ikke får den brede formidlingen som vi oppfatter at er intensjonen i NRK-plakaten.

Vi mener at anbefalingen fra Medietilsynet derfor bør formaliseres gjennom endring av §42.

Nåværende formulering:

§ 42 NRK skal tilby nyheter, aktualiteter og kulturstoff for både smale og brede grupper, herunder egne kulturprogrammer. Tilbudet skal gjenspeile det mangfoldet som finnes i befolkningen.

Forslag til ny formulering:

§ 42 NRK skal tilby nyheter, aktualiteter og kulturstoff for både smale og brede grupper, og skal ha egne kulturprogrammer som formidles bredt på NRKs kanaler og plattformer. Tilbudet skal gjenspeile mangfoldet i befolkningen og i norsk kulturliv.

NY PARAGRAF - Åndsverklov og kunstneres rettigheter

Vi vil understreke viktigheten av at regelen om "rimelig vederlag" i § 69 åndsverkloven følges, herunder også revidering av åndsverkloven og implementeringen av kravet til "rimelig vederlag" for utnyttelse av åndsverk etter digitalmarkedsdirektivet, og vil derfor foreslå dette som et eget punkt i plakaten.

Vi viser også til verdiprinsippene for rimelig betaling for kunstnerisk arbeid som er utarbeidet av Kulturdirektoratet. NRK må selvsagt være forpliktet til å etterleve disse.

Forslag til ny paragraf:

NRK skal følge åndsverklovens regler om kreditering etter god skikk og dens ufravikelig rett til rimelig vederlag som kompensasjon for bruk av åndsverk

NRK skal respektere den enkelte kunstners rett til å gi en kollektiv forvaltningsorganisasjon fullmakt til å forvalte kunstnernes rettigheter, jf. lov om kollektiv forvaltning m.m. § 5.

NRK skal ved alle engasjement av kunstnere som minimum tilby samme markedsvilkår (bransjestandard) som de gjeldende kollektive tariffavtaler, rammeavtaler og rettighetsavtaler til de respektive bransjeorganisasjoner som kunstneren er medlem av dersom NRK selv ikke har en kollektiv avtale med dennes bransjeorganisasjon.

Innspill fra hvert kunstfelt:

Kunstnernettverket representerer et bredt spekter av kunstneriske praksiser og fagfelt som krever ulike former for formidling. Selv om kunstfeltene deler mange felles utfordringer knyttet til synlighet, økonomi og offentlig tilstedeværelse, har de også ulike behov til formidling, redaksjonell kompetanse og dekning.

I det følgende løfter nettverkets fem ulike kunstfelt fram særskilte utfordringer og erfaringer knyttet til NRKs rolle som allmennkringkaster og hvordan NRKs praksis påvirker vilkårene for kunst.

Film

NRK skal i henhold til NRK-plakaten § 17 bl.a “formidle norsk musikk, film og drama og stimulere norske produksjonsmiljøer”.

Det innebærer at NRK har et særlig ansvar for å finansiere og formidle norsk film, drama- og dokumentarserier og enkeltstående TV-dokumentarer, og bør prioritere dette høyt som “kilde til innsikt, refleksjon, opplevelse og kunnskap” (ref. § 39). Men NRK etterspør f.eks ikke lenger hverken kortfilmer, spillefilmer eller enkeltstående dokumentarfilmer, selv om norsk film gjør det usedvanlig bra internasjonalt og har gjort det i mange år. I 2021 var tre norske dokumentarer på shortlisten til Oscar og en ble nominert. Ingen av dem ble produsert for NRK.

NRK er i henhold til NRK-plakaten § 36 forpliktet til å legge ut minst 40 pst. i gjennomsnitt for de siste tre årene av det frie programbudsjettet for TV til eksterne produsenter. Det innebærer at NRK må bidra til et levedyktig uavhengig produksjonsmiljø for å ivareta NRK-plakatens forpliktelser. Det er imidlertid en åpenbar ubalanse i forhandlingsstyrken mellom NRK og aktørene i det eksterne produksjonsmiljøet. Vi opplever at NRK utnytter dette på en utilbørlig måte ved å diktere avtalevilkårene og kreve full tilbakebetaling av sin investering før produsenten kan ta del i eventuelle overskudd. Dette innebærer i praksis at mange produksjonsselskaper sjelden oppnår økonomisk avkastning på prosjektene, noe som undergraver formålet om å styrke og opprettholde et levedyktig og uavhengig norsk produksjonsmiljø.

Selv om NRK har redaktøransvar for alt som skal publiseres av NRK, hjemler ikke dette inngripen i avgjørelser av kunstnerisk art. Vi erfarer likevel at NRK i sine standardavtaler krever siste ord i kreative beslutninger. Dette bryter med en grunnleggende arbeids- og ansvarsdeling i audiovisuelle produksjoner, hvor regissøren normalt har det overordnede kunstneriske ansvaret. Særlig betenkelig er dette i prosjekter som har mottatt produksjonsstøtte fra Norsk filminstitutt etter en kunstnerisk vurdering av prosjektet og regissørens visjon. Formålet med støtten er nettopp å legge til rette for realiseringen av denne kunstneriske visjonen. Dersom kringkasteren gis avgjørende kontroll over de kunstneriske valgene, svekkes både regissørens rolle og hensynet til kunstnerisk frihet som ligger til grunn for den statlige filmstøtten.

Musikk

Dersom vi skal ha et levende, kreativt og nyskapende musikkliv i Norge, er det avgjørende at den norske musikken blir brukt og lyttet til. Dette er sentralt for å bygge felles kulturell identitet og svært viktig av rent kunstneriske årsaker: det bidrar til videreføring av tradisjon og utvikling av nye inntrykk.

NRK har en særstilling i det norske medielandskapet. Det er derfor spesielt viktig at den norske musikken har en stor og synlig plass i det totale musikktilbudet.

NRKs bruk av norsk repertoar er også avgjørende for økonomien i norsk musikkbransje. De aller fleste opphavere og utøvere får svært liten (om noen) inntekt fra strømmetjenester som f.eks. Spotify. Vederlag for bruk av musikkverk og innspillinger i kringkasting er derfor en viktig del av det økonomiske økosystemet, som gjør det mulig for musikere og opphavere å leve av musikken de skaper og fremfører.

NRK har som allmennkringkaster et særlig ansvar for å virke som en motvekt til kraftige internasjonale kommersielle krefter, og for å videreføre og utvikle vår egen tradisjon og kultur. Norske opphavere og utøvere er i verdensklasse innen både jazz og klassisk. Det finnes et omfattende repertoar i begge sjangere, som gjør det mulig å oppfylle et krav om 40% norsk musikk – uten å måtte kompromisere på kvalitet eller bredde i tilbudet til publikum.

Kunstnernettverket støtter rapporten fra Medietilsynets anbefaling om at kravet om 40% norsk skal gjelde også for NRK Klassisk og NRK Jazz – for hele NRKs radioportefølje.

Dette er et krav NRK i dag allerede oppfyller med sin egen definisjon av «norsk musikk», der det er nok at utøver, tekstforfatter eller opphaver er norsk. Et rikt skapende musikkliv fordrer at det faktisk skapes og utvikles musikk i Norge. Kunstnernettverket tar til orde for at denne definisjonen tas opp til ny vurdering, og om det bør legges flere føringer enn at opphaver eller utøver skal ha norsk opprinnelse. Kunstnernettverket mener en bør skille på opphaver, utøver og tekstforfatter i definisjonen og rapporteringen. Det vil gi et mer presist målbilde.

Mens andelen av norsk musikk i radiokanaler er vedtektsfestet gjennom NRK-plakaten, er den betydelig lavere for TV-kanalene. Dette kan i noen grad forklares med at NRK kjøper inn mange produksjoner fra utenlandske selskap, i tillegg til å produsere eget materiale. I § 36 står det at: NRK skal legge ut minst 40 pst. av det frie programbudsjettet for TV (i gjennomsnitt for de siste tre årene) til eksterne produsenter. Kunstnernettverket mener det bør stilles krav til bruk av norsk musikk i eksterne produksjoner.

Forslag til endring:

§ 36 NRK skal legge ut minst 40 pst. i gjennomsnitt for de siste tre årene av det frie programbudsjettet for TV til eksterne produsenter. 40 prosent av musikken skal være norsk.

Litteratur

De norske skribentorganisasjonene anerkjenner arbeidet NRK gjør på feltet for det skrevne ord, men ber samtidig NRK øke og utvikle litteraturformidlingen.

Regjeringens anerkjennelse av lesekrisen og behovet for en sterkere kultur for lesing, nedfelt i Regjeringens Plan For Norge 2025–2029, pålegger NRK et ansvar for å bidra i dette arbeidet. Gode lese- og skriveferdigheter er en forutsetning for fremtidig læring, evne til å delta i samfunnsdebatten og er helt sentralt for et demokratisk samfunn. NRK-plakaten §12 og §13 pålegger NRK å bidra til å oppfylle demokratiske behov i samfunnet og sikre ytringsfrihet.

NRK-plakatens § 16 pålegger dessuten NRK et ansvar for å styrke det norske og de samiske språkene. Den sterke sammenhengen mellom lesing, aktiv bruk av språket, og språkbevaring pålegger NRK et særskilt ansvar for å bidra til å fremme norsk og samisk litteratur. Økt litteraturformidling, i varierte former for å nå bredt, vil bidra til nettopp dette.

NRK må bidra til å gi litteraturen den plassen den fortjener, både i en nasjonal og en felleseuropeisk kontekst. Litteratur – både som kunst, kunnskap og underholdning – er helt sentral som nasjonens hukommelse, som speilbilde for samtiden og som et meningslaboratorium og rom for utforskning av meninger og standpunkter.

Disse forståelsesformene skaper rammer for ytringsfrihet og utforskning av nye meningsposisjoner. Litteraturen har i Norge tradisjonelt blitt forstått ikke bare som noe man leser og lar seg underholde av, men noe som vokser ut av, kommenterer og nærer samfunnet som helhet.

Dagens litteraturprofil i NRK, på tvers av flatene, bidrar til dette, men et samlet felt av skribentorganisasjoner ber nå om en mer variert og bredere satsing. NRK må gå dypere inn i litteraturen, sette litteraturen i sammenheng med samfunnsutviklingen og gjøre veien til bøkene kortere for befolkningen, slik at flere kan ta del i utviklingen av språk, kunnskap og refleksjon. Hva skjer for eksempel med litteraturens plass i kriseområder, hvordan forvaltes fortellingene om et land når det er i krig?

Hvordan bidrar skjønnlitteratur og sakprosa til det fellesnasjonale forståelsesprosjektet, brytningene, historiene om oss selv? Hvilken rolle spiller den oversatte litteraturen og fortellingene for barn og unge? Og hvem skal hjelpe oss å sortere i uordenen?

NRK kan aksle denne rollen. Det bør nedfelles eksplisitt i NRK-plakaten at NRK har et særskilt ansvar for å formidle bredden av norsk litteratur og gi den norske befolkningen en bred, faglig solid og grundig dekning av litteratur på tvers av alle kringkastingsflater.

Scenekunst

NRK plakaten § 26 sier at NRK skal ha et særlig ansvar for å dekke tematiske og geografiske blindsoner.

Den offentlige redaktørstyrte diskursen om scenekunst har vært under nedbygging de siste årene. Svært få kritikere og mindre kulturjournalistikk preger den offentlige samtalen. For å styrke meningsmangfold og kvalitet i informasjon til befolkningen har NRK et særlig ansvar for å sikre bredere faglig forankring, oppdatert kompetanse og større variasjon i de stemmene som brukes til å omtale feltet.

§ 17 sier at NRK skal stimulere norske produksjonsmiljøer og § 41 NRK skal kunne formidle samme type tilbud som også tilbys av kommersielle aktører, men bør etterstrebe å tilføye sitt tilbud et element av økt samfunnsverdi i forhold til det kommersielle tilbudet.

For scenekunst mener vi at teater og dans vist på NRK bør skapes gjennom samarbeid med produksjonsmiljøer for dans og teater, i tillegg til dagens samarbeid mellom NRK og produksjonsmiljøer for underholdning NRK etterspør for eksempel ikke lenger dans produsert av produksjonsmiljøer for dans. NRK produserer heller ikke dans i egen regi som institusjon, slik de tidligere har gjort. Kunstformen inngår relativt ofte i NRK sitt repertoar, men som ett element i programmer der fokuset er på konkurranser eller underholdning. Vi mener at NRK sitt ansvar under § 41 bør ivaretas bedre ved å tilby samarbeid med flere produksjonsmiljøer for scenekunst og i større grad produsere scenekunst selv.

§ 35 sier at NRK skal bidra til å fremme nye talenter og lokale artister, komponister og tekstforfattere.

Vi mener at NRK bør ha en tilsvarende paragraf om å fremme nye talenter, lokale artister, koreografer, regissører og dramatikere. En slik paragraf vil styrke NRK sitt handlingsrom til å prioritere nettopp å være en katalysator for større mangfold av kunsttrykk i offentligheten og være en fremmer av et mangfold av kunstuttrykk i Norge.

Visuell kunst

Visuell kunst skiller seg noe fra andre kunstformer ved at den i mindre grad kan formidles direkte gjennom mediene. Der musikk, film og scenekunst lettere kan presenteres i helhetlige formater, må visuell kunst ofte representeres gjennom utsnitt, omtale, fotografi og kuraterte framstillinger. Dette gjør at tolkning og formidling i særlig grad er mediert og utvalgspreget.

Programmer som kobler visuell kunst sammen med kjendiser, når ut til det brede publikum. De fungerer godt som både døråpnere og underholdning, men de kan ikke erstatte de dype dykkene, reportasjene og programmene som viser kunstens nisjer på egne premisser. Her er svaret ja takk, begge deler.

Det rettes et flomlys mot kjendisstatus og karrierene til «unge, fremadstormende» kunstnere, mens det blir mindre plass til refleksjon rundt selve de kunstneriske prosessene og den rollen kunsten faktisk spiller i samfunnet. Når dekingen i tillegg konsentreres rundt et svært begrenset antall kritikere og kilder, svekkes både mangfoldet i perspektiver og kvaliteten i den offentlige samtalen om visuell kunst. NRK har et ansvar for å sikre bredere faglig forankring, oppdatert kompetanse og større variasjon i de stemmene som brukes til å omtale feltet. Per i dag er det en kunstkritiker som anmelder tilnærmet alle kunstutstillinger for NRK. Det blir naturlig nok ensidig. Når kommersielle medier i økende grad reduserer seriøs kunstkritikk, forsterkes behovet for at NRK ivaretar dette ansvaret.

Det er viktig at visuell kunst behandles som ytringer i offentligheten, og ikke primært reduseres til illustrasjoner eller underholdning.